

XIII. KONGRES ZA MEĐUNARODNU ORGANIZACIJU STUDIJA STAROG ZAVJETA

(u Leuvenu od 27. kolovoza do 1. rujna 1989.)

Od 27. kolovoza do 1. rujna 1989. godine u Leuvenu (Belgija) održan je XIII. kongres za međunarodnu organizaciju studija Starog zavjeta odnosno, jednostavnije, starozavjetnih egzegeta. Na kongresu je sudjelovalo preko 200 egzegeta i ostalih stručnjaka koji na neki način imaju posla sa sz. egzegezom. Došli su iz cijelog svijeta u Leuven, gdje ih je ugostio domaćin Teološki fakultet Katoličkog sveučilišta. Susret je bio vrlo raznorodan ne samo po jeziku i po narodnostima nego i po vjeroispovijestima: među stručnjacima Svetog pisma SZ bijaše protestanata i ostalih kršćanskih denominacija te mnogo Židova iz cijelog svijeta a osobito iz Izraela.

Kongres je svečano otvorio Roger Dillemans, rektor Katoličkog sveučilišta u Leuvenu. Domaćini su bili vrlo ljubazni: gostima su pokazali kulturne ustanove svoga grada, osobito Teološki fakultet s njegovom knjižnicom.

Odmah poslije pozdravnih riječi održao je predavanje Chris Brekelmans, koji je ujedno bio i predsjednik Kongresa, o »Mjestu i ulozi Jš 24«. Predstavio je bezbrojne radove o tom pitanju i na kraju predložio svoje rješenje: Jš 24 je s jedne strane zaključak cijelog heksateuha (= šestoknjžja), a s druge strane ima i dodirnih točaka s knjigama o Sucima i 1 Sam (do 12. poglavlja).

Prvog su dana predavači u svojim predavanjima razrađivali temu deuteronomističke povijesti. Moderatoru su bili Rudolf Smend, Moše Weinfeld i Rolf Rendtorff. Winfried Thiel (Marburg) govorio je o »Deuteronomističkom redakcijskom pothvatu u izvještajima o Iliji (1 Kr 17-19; 21; 2 Kr 1). Nakon što je iznio paletu različitih mišljenja o toj temi analizirao je mikrostrukturu dotičnih tekstova i pokazao da su deuteronomistički elementi koje nalazimo u ovim tekstovima zapravo samo bljesak deuteronomističke predaje i predstavljaju retuširanje starijih tekstova. Predavač je dokazivao da se u navedenim tekstovima o Iliji (pa i o Elišeju) nalazi glede jezika i predodžbi utjecaj sjevernoizraelskih proročkih krugova koji su snažno utjecali na teologiju i terminologiju deuteronomističkog djela.

Općenito o deuteronomističkom povijesnom djelu govorili su tog dana još i Kyle McCarter iz Baltimorea, tumačeći kako je »Mispa izvorište deuteronomističke predaje«, Helga Weippert iz Heidelberga, razlažući temu »Povijest i po-

vijesti: obećanje i ispunjenje u deuteronomističkom povijesnom djelu«, Richard Nelson iz Gettysburga o ulozi svećeništva u deuteronomističkoj povijesti te, na kraju podvečer, Joh van Seters o tzv. deuteronomističkoj redakciji Petoknjižja. Richard Nelson je ukazao na izvanredno veliku ulogu koju su imali svećenici u odnosu na deuteronomističku ideologiju. Oni su bili pokretači deuteronomističkog povijesnog djela, jamci pravovjerja u prijelomnim i kritičkim vremenima izraelske povijesti. Nelson je izvukao neke izabrane biblijske tekstove iz deuteronomističkog opusa i pokazao na primjerima ulogu svećenstva u deuteronomističkom opusu. Joh van Seters je istražio tzv. deuteronomističku redakciju cijelog Petoknjižja i njegov odnos prema Ponovljenju zakonu. Pritom je stalno skretao pozornost na biblijsku teologiju dara zemlje. Bog je darovao zemlju izabranom narodu pod uvjetom da vjerno opslužuje njegove zakone, propise i zapovijedi. Ova se teologija podudara s teologijom proroka Hošeje i Jeremije. Temeljito istraživanje Petoknjižja ukazuje na činjenicu da se tradicija o Izlasku i zaposjedanju zemlje razlikuje od one s izraelskim rodozačetnicima. Rivalstvo tih predaja osjeća se još i u proroka Ezekijela. Tek je Jahvist za vrijeme babilonskog sužanjstva integrirao tradiciju o obećanju zemlje u tradicije o rodozačetnicima (patrijarsima). Setersova hipoteza, da je Jahvist djelovao za vrijeme babilonskog sužanjstva, naišla je kod drugih predavača na žestok otpor (Nicholson je u svom predavanju pobijao takvu hipotezu!). Bit će da je J djelovao kroz duže vrijeme i da je bio zastupljen po mnogim piscima.

Drugi su dan predavači posvetili rad Petoknjižju. Radu su predsjedavali moderatori Roger Norman Whybray, Andre Lemaire i Winfried Thiel. Erhard Blum iz Heidelberga govorio je o tomu postoji li konačni oblik Petoknjižja. Ernest W. Nicholson iz Oxforda iznio je novija istraživanja Petoknjižja i upozorio na oprez glede mnogih smjelih teorija. Werner H. Schmidt iz Bonna ukazao je na neka osnovna razlučivanja u Petoknjižju, a Albert de Pury o Jakovljevu ciklusu kao samostalnoj legendi o podrijetlu izraelskih plemena. Vrlo je zanimljivo predavanje održao Werner W. Schmidt o nekim osnovnim poticajima za određivanje izvora u Petoknjižju. Predavač je pokušao riješiti neke probleme u određivanju biblijskih izvora i odrediti vrijeme u kojem su oni mogli nastati. Navečer je govorio Niels Peter Lemche iz Copenhagena o razvoju izraelske religije u svjetlu novijih prouka o ranoj izraelskoj povijesti.

Trećeg dana su radu kongresa predsjedavali Ronald Clements, Adam S. van der Woude i Johann Lust. Zajednička je tema svih predavanja tog dana bila proročka literatura. Robert P. Carroll govorio je o Knjizi proroka Jeremije. Iznio je novije prouke o naravi te proročke knjige. Proučio je neke suvremene komentare Jer knjige i ukazao na vrlo različite pristupe proroku Jeremiji. Analizirao je na poseban način svoj komentar i komentare što su ih napisali Hollady i McKane. Profesor s Katoličkog sveučilišta u Nijmegenu W. Beuken izlagao je Iz 65-66 odnosno Trećeg Izaiju i zaključak Izaijine knjige. Istražio je što su o Trećem Izaiji napisali H. Steck, B. Duhm, Rendtorff i Vermeylen. Izaijina knjiga završava nizom od tri pogovora: prvi se odnosi na Trećeg Izaiju (66, 7-14), drugi i na Drugog i na Trećeg Izaiju (Iz 66, 5-20), a treći na cijelu Izaijinu knjigu.

Christof Hardmeier iz Bielefelda govorio je o prorocima Miheju i Izaiji u svjetlu Jr 26 i 2 Kr 18-20. Govorio je o vremenu poslije kralja Jošije, u kojem su redaktori preuzimali proročke tekstove i ugrađivali ih u knjige svojeg vremena.

David L. Petersen iz Denvera govorio je općenito o izraelskom proročkom pokretu, o njegovim mogućnostima i o njegovu kontinuitetu. Predavač misli da je bolje govoriti o proročkim ulogama i službama nego o proročkoj tradiciji i poruci.

Uvečer toga dana bila je priređena »panel« rasprava o temi »Izvorni tekst Biblije« u kojoj su sudjelovali svi sudionici Kongresa. U diskusiji je bilo postavljeno mnogo pitanja na koja su dobiveni vrlo opširni odgovori, pa je to predstavljalo za sudionike kongresa uistinu veliko obogaćenje.

Četvrti dan predavači su posvetili pitanju psalama, mudrosti i međuzavjetne književnosti (npr. targumi). Raspravom je upravljao najprije Magne Saeboe a potom Samuel Amsler. Prvi je govorio Notker Fueglistner (iz Salzburga) o povijesti kao »mudrosti« na temelju Ps 78. Ps 78 je izvanredno dobro građen: ima sedam strofa koje se međusobno poklapaju i glede broja redaka. Psalmist pretpostavlja Jahvističke predaje o izlasku i o putovanju naroda kroz pustinju, ali ih je preradio u deuteronomističkom svjetlu. Ima dodirnih točaka s Pnz 32 i Izl 15 kao i s Drugim Izajijom. Psalm želi probuditi pouzdanje u Boga koje osobito dolazi do izražaja u čuvanju Božjih zapovijedi. Na vrhuncu psalma (78, 32-39) izražena je istina da će milost Božja pobijediti nad grijehom ljudi. Posrijedi je zapravo teologija povijesti: iz povijesti treba crpsti pouku i mudrost.

Jacques Trublet (iz Pariza) govorio je o mudrosnim tokovima i o psaltiru. Predavač je istražio nekoliko psalama u kojima je mogao otkriti mudrosne tokove. Predavač razlikuje između »empirijske mudrosti« (npr. Izr 10-31) i »kritičke mudrosti« (Job, Propovjednik i Izr 1-9). U tom kontekstu predavač promatra i neke psalme te zaključuje da i u psalmima postoje mudrosne teme i jednog i drugog tipa.

David L. Pietersma (iz Torina) prikazao je apokrif o Janeju i Jambri o kojima je postojala predaja u hebrejskim, aramejskim, arapskim, grčkim i latinskim izvorima. Prvi put se spominju braća Janej i Jambre u Damašćanskom dokumentu čiji su odlomci pronađeni u Kumranu na Mrtvom moru. Od crkvenih otaca Origen prvi spominje tu braću i kaže da su opisani po uzoru na Mojsija i Arona. Predavač je istraživao tekstove o spomenutom apokrifu po mnogim zemljama, ali još nije uspio upotpuniti tekst. Predavač smatra da je apokrif nastao u 2. stoljeću prije Krista među Židovima u Palestini, a bio je napisan grčkim jezikom.

Luis Diez-Merino iz Barcelone govorio je o targumu. U novije vrijeme pronađen je kompletni aramejski tekst Biblije koji su izradili pod vodstvom kardinala Cisnerosa (Polyglotta Complutensiana, 1514-1517) obraćeni Židovi Alfonso de Zamora, Pablo Coronel i Alfonso de Alcalá. U PC pojavljuje se uglavnom samo Targum Onkelos i prijevodi koje su priredili spomenuti priređivači. Kakav su oni predložak pred sobom imali, do danas još nije odgonetnuto. Svakako, aramejska biblija smatra se vrlo dobro ušćuvanim tekstom. Preda-

važ je također ukazao na mogućnost da taj tekst bude u skoroj budućnosti objavljen.

Poslije podne sudionici kongresa krenuli su na izlet po obližnjoj okolini pod vodstvom organizatora kongresa, gostoljubivih domaćina Katoličkog sveučilišta u Leuvenu.

Peti dan je pod ravnanjem Antoona Schoorsa, Sare Japhet (iz Jeruzalema) i Karla-Fridricha Pohlmana (iz Münstera) održana opet jedna »panel« diskusija i to na temu »odnosi između Knjiga Ljetopisa i Ezre-Nehemije«. Na diskusiju se nadovezalo predavanje o svetkovanju Nove godine u Mezopotamiji i u Izraelu koje je održao Karel van der Toorn (iz Utrechta odn. Leidena).

U radnim grupama održano je 89 kratkih priopćenja o kojima ovdje ne možemo izvijestiti zbog pomanjkanja vremena i prostora. Među sudionicima Kongresa iz naših krajeva prisustvovali su od slovenskih egzegeta J. Krašovec, M. Pekljaj i još dvojica, a od hrvatskih egzegeta niže potpisani A. Rebić.

Adalbert Rebić